

**Інформаційний потенціал
університетської бібліотеки в умовах
дистанційного та змішаного навчання
(з досвіду науково-технічної бібліотеки
Вінницького національного технічного університету)**

**Цвілишена, Олена Миколаївна
Tsvilyshena, Olena**

Висвітлено досвід роботи науково-технічної бібліотеки Вінницького національного технічного університету у створенні цифрового освітньо-наукового середовища, забезпеченні віддаленого доступу до освітніх ресурсів, наданні онлайн послуг у зв'язку з впровадженням у закладах вищої освіти дистанційного та змішаного навчання.

***Ключові слова:** заклад вищої освіти, наукова бібліотека, обслуговування користувачів, дистанційні послуги, змішане навчання, дистанційне навчання, електронні ресурси.*

З огляду на події останніх років система вітчизняної освіти зазнала суттєвих змін. Світова пандемія COVID-19, а далі повномасштабне вторгнення росії на територію нашої держави спонукало заклади вищої освіти України до активної подальшої модернізації і впровадження безпечного цифрового освітнього середовища та його ефективного використання в освітньому процесі.

Саме тому, задля підтримки якості освіти навчальними установами були запроваджені дистанційна та змішана форма навчання. На допомогу цьому введенню МОН України запропонувало узагальнені рекомендації щодо оптимальних підходів в організації змішаного навчання, його методичної та технологічної складової. Такі методи навчання надають можливість переходу на новий якісний рівень освітнього процесу відповідно Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки.

Разом з цифровізацією вищої школи, впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій та появою нових форм навчання значно зріс і оновився перелік завдань університетської бібліотеки, головною задачею якої залишається задоволення інформаційних потреб користувачів, зберігання та надання інформації на їхні запити. Для вирішення поставлених задач

університетській книгозбірні необхідно швидко реагувати на зміни, відповідати вимогам користувачів, сучасному рівню освіти.

Науково-технічна бібліотека Вінницького національного технічного університету – важлива складова єдиного інформаційно-освітнього простору Університету. Від ефективності її роботи залежить якість навчального та науково-дослідного процесу. Тому наша бібліотека вивчає передовий досвід та активно впроваджує в свою роботу нові технології і методи бібліотечно-бібліографічної та інформаційної діяльності. Вся робота висвітлюється на сайті бібліотеки. Бібліотечний портал виступає ключовою зв'язуючою ланкою з інформаційно-освітнім простором Університету і єдиною точкою доступу до електронних ресурсів та послуг науково-технічної бібліотеки, що дуже важливо в умовах гібридного навчання.

Для Бібліотеки пріоритетним завданням завжди було задовольнити інформаційні потреби читача не лише в своїх стінах, але і віддалено. Саме тому для інформаційного забезпечення навчального процесу та науково-дослідницької діяльності систематично здійснюється аналіз та відбір зовнішніх електронних інформаційних ресурсів відкритого доступу, подальший розвиток електронної бібліотеки, наповнення її бібліографічної складової – електронного каталогу та поповнення повнотекстового контенту насамперед навчальними документами з віддаленим доступом до них. Удосконалюється та розвивається Сервісна служба університетської бібліотеки, зростає кількість звернень до послуг онлайн: інформування користувачів в системі ВРІ та ДОК, електронне замовлення, електронна доставка документів, визначення індексів УДК, складання рекомендаційних списків літератури та джерел, послуги з комплектування інформаційними ресурсами, надання інформації щодо книгозабезпечення за навчальними дисциплінами та ін.

Одразу ж після переведення діяльності ЗВО України в дистанційний режим ще в зв'язку з епідемією коронавірусу ми почали впроваджувати змішане обслуговування користувачів з дотриманням всіх обмежувальних заходів. Необхідність підтримки навчального процесу спонукала до удосконалення існуючих форм обслуговування та запровадження нових дистанційних послуг, весь спектр яких представлено на сайті Бібліотеки, а для зручності користувачів виставлено банер «НТБ в режимі 24x7: можливості віддаленого доступу до ресурсів і сервісів».

Не зайве буде зазначити, що користувачі часто беруть інформацію з мережі інтернет, але такі джерела є не завжди надійними та якісними. Отже, бібліотеки стоять на сторожі достовірності, якості інформації, в той же час користуючись можливостями, які надає та ж глобальна мережа.

В нинішній непростій ситуації бібліотекарі докладають зусиль якомога більше використовувати той час, коли навчання в університеті проводиться очно. На початку навчального року проходить Місячник першокурсника, де під час реєстрації студенти знайомляться з Бібліотекою, отримують необхідну навчальну літературу. А на заняттях з основ інформаційної культури

оволодівають навичками пошуку інформації в традиційних та електронних пошукових системах, знайомляться з бібліотечними онлайн сервісами, з засадами академічної доброчесності у вищій школі тощо. Важливо, що користувачам, які не мають змоги прийти безпосередньо до книгозбірні, з бібліотечного вебсайту налаштована можливість онлайн реєстрації.

Інформаційні зустрічі зі здобувачами вищої освіти (Дні аспіранта, дипломника, магістранта тощо) також набули нового формату і проходять очно, онлайн або в змішаній формі, адже адаптація університетської книгозбірні до нинішніх реалій – це вимога часу. Для комунікації з користувачами Бібліотека використовує різноманітні сервіси, насамперед Google Meet та Zoom.

Під час дистанційного та змішаного навчання збільшилось кількість звернень університетських дослідників до фахівців-бібліотекарів сектору з підтримки наукових досліджень в Університеті створеного на базі відділу наукової інформації та бібліографії. Це, насамперед, надання консультацій з питань наукометрії, Відкритої науки, віддаленої роботи з БД, доступ до яких отримали ЗВО України під час війни, робота з профілем ВНТУ у Google Scholar та ін. Ця діяльність Бібліотеки сприяє підвищенню публікаційної активності і рівня цитованості науковців університету і, як результат, зростання показників ВНТУ в національних та міжнародних рейтингах.

Актуальною залишається інформаційна підтримка Інституційного репозитарію ВНТУ, онлайн допомога науковцям з питань самоархівування та швидкої публікації праць в Репозитарії за допомогою системи електронного документообігу в університеті JetIQ. Працівниками сектору була проведена велика робота у зведенні даних, які містять інформацію про афілійовані профілі та унікальні ідентифікатори наших науковців у міжнародних базах даних, а також посилання на їхні роботи в університетському репозитарії. Вся інформація доступна на бібліотечному сайті в розділі «Наукометрія».

Бібліотека постійно інформує науковців Університету про вебінари від компанії Clarivate, платформи Research4Life, консорціуму ORCID в Україні тощо.

На допомогу навчальному процесу, до відзначення державних свят та ювілейних дат видатних вчених, державних діячів бібліотекарями створюються ілюстративно-книжкові виставки (і традиційні, і віртуальні), презентації.

Значна увага приділяється культурно-просвітницькій діяльності, адже це один з основних напрямків роботи університетської книгозбірні, яка не лише забезпечує доступ студентів до знань та інформації, а й є просвітницьким та дозвіллевим осередком. Враховуючи змішаний режим навчання різноманітні заходи проводяться і онлайн, і очно. Працює бібліотечна Літературна вітальня.

Вся інформація про новини та заходи анонсується й публікується в стрічці новин на бібліотечному та університетському сайтах, навчальній системі JetIQ, університетських групах в месенджерах Viber, Telegram та соціальних мережах.

Задля подальшого провадження якісного обслуговування користувачів в реаліях сьогодення та втілення в життя всіх нововведень бібліотекарі науково-

технічної бібліотеки постійно вдосконалюють свою професійну компетентність, займаються саморозвитком шляхом участі у вебінарах, семінарах та інших заходах.

Науково-технічна бібліотека ВНТУ – сучасна університетська бібліотека, яка і в реаліях пандемії та війни готова якісно забезпечувати потреби користувачів, виконуючи свою місію, що полягає в підтримці всієї навчальної і дослідницької діяльності академічної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Горбань Ю. Дистанційне обслуговування та нові онлайн-послуги бібліотек закладів вищої освіти під час пандемії Covid-19. *Scientific practice: modern and classical research methods*. 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v3.53> (дата звернення: 01.11.2023).
2. Киричок І. В., Павленко Т. Б. Дистанційне навчання: завдання університетських бібліотек в нових реаліях. «Тенденції розвитку медичних бібліотек України і виклики сучасного інформаційного суспільства»: Матеріали ХХ-ї ювіл. міжнар. науково-практ. конф., м. Київ–Ужгород, 19–20 трав. 2021 р. 2021. С. 11–12. URL: https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/28635/1/Киричок_Павленко_Дистанційне%20навчання.pdf (дата звернення: 01.11.2023).
3. Притуляк Т. Є. Бібліотека і війна: тримаємо стрій (з досвіду науково-технічної бібліотеки Вінницького національного технічного університету). *Науково-практична конференція «Бібліотечні компетентності в умовах нових викликів»*: Матеріали науково-практ. конф., м. Вінниця, 5 жовт. 2022 р. Вінниця, 2022. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/35892> (дата звернення: 01.11.2023).
4. Шкурко О. П. Особливості обслуговування користувачів наукових бібліотек зовні в умовах дистанційного та змішаного навчання. *Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського)*: Тези доп. Всеукр. науково-практ. бібл. конф., м. Одеса, 17 листоп. 2022 р. Одеса. С. 169–173. URL: https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/QgrcJHsHrpszDvgPsSGPgQKRcL_PFKcgzrGB?projector=1&messagePartId=0.8 (дата звернення: 01.11.2023).